

Biståndet konserverar fattigdom

| av Pär Krause

Argumentet att det är de rika länderna som bär ansvaret för u-ländernas misär betyder ju omvänt att de rika länderna ansvarar för att situationen förbättras. Inhemska reformer blir underordnade, och beskrivs till och med som negativa. Men så konserveras bara fattigdomen.

DET TYCKS FINNAS ETT nyvaknat intresse bland de rika länderna att inkludera även tredje världen i den globala ekonomin. Detta är i grunden positivt. Jordens fattiga kan inte i långa loppet stå utanför en utveckling som lett till att så många andra fått det så pass mycket bättre.

Mindre positivt är emellertid det synsätt om orsakerna till de fattiga ländernas situation som blir allt mer utbrett. Diverse olika grupper i både Sverige och internationellt – folkrörelser, hjälporganisationer, antiglobaliseringsrörelsen, kyrkliga församlingar med flera – har hittills varit tämligen framgångsrika när det gäller att driva myten om orsaken till de fattiga ländernas problem. De rika ländernas agerande, både i det förflutna och i nutid, anses av dessa Non Governmental Organisations:s (NGO:s) vara grundorsakerna. Främst gäller detta länderna i Afrika, söder om Sahara. Kolonialtiden fram till 1960- och det tidiga 1970-talet innebar en utsugning, där de rika länderna berikade sig på koloniernas tillgångar. Därefter anses inte minst Världsbankens och Internationella Valutafondens (IMF:s) agerande ha hållit tillbaka utvecklingen. Framförallt går man hårt åt de strukturanpassningsprogram som varit kopplade till IMF:s stöd.

NYKOLONIALISM

Men om denna myt får fortsätta att florera, och eventuellt växer sig starkare är det i sig en risk för utveckling-

en för många u-länder. För om det verkligen är så att det är den rika världen som skapat problemen så är det också endast den rika världen som har ett ansvar att lösa dessa problem. "Snabbare skuldavskrivningar och mer bistånd" har nätverket Jubel 2000 som rubrik på sin hemsida när lösningar för de fattiga ländernas problem skall presenteras. Stödet till u-länderna ska helst ske utan motkrav från givarländerna. Eftersom skuldavskrivningar

och bistånd ses som en moralisk skyldighet från de rika länderna – ett återgäldande – så betraktas motkrav som ett utslag av "nykolonialism".

Inför det senaste WTO-mötet i slutet av 2001 hördes argument som följde samma spår. Vid ett seminarium i Stockholm inför mötet i Qatar avfärdade Maud Johansson vid Forum Syd nya WTO-förhandlingar med motivet att "det här handlar inte om välgö-

renhet". Istället, menade Johansson, handlar det bara om "rätten att sälja". En friare världsmarknad, som skulle betyda mer för u-länderna än aldrig så mycket bistånd, anses således inte vara något återgäldande från de rika länderna sida. Därför ses det inte heller som en åtgärd som gynnar de fattiga länderna.

Detta sätt att se på fattigdomens orsaker och hur den skall motverkas går också igen när dessa grupper analyserar utvecklingen i enskilda länder. Positiva resultat av de reformer som faktiskt genomförts inte bara negligeras, utan vänds ofta till något negativt. Att inhemska ekonomiska reformer kan leda till reella förbättringar passar nämligen inte in i dessa organisationers världs-

**"Detta sätt att se på
fattigdomens orsaker och
hur den skall motverkas går
också igen när dessa grupper
analyserar utvecklingen i
enskilda länder."**

bild. Ekonomisk tillväxt är ett allt för snävt sätt att mäta om ett land är framgångsrikt eller ej, är ett genomgående tema i många organisationers "analyser". I Uganda har stabila politiska förhållanden tillsammans med ekonomiska reformer stimulerat företagsamheten och tillväxten. Men bland NGO:s är det istället skuldavskrivningar som förs fram som den viktigaste åtgärden för Uganda. Talande är att när Svenska kyrkans mission på sin hemsida skall beskriva Tanzanias första mycket stapplande steg mot marknadsekonomi är rubriken: "Struktur Anpassning och ökade samhällsklyftor".

BOTSWANA MISSTÄNKLI GGÖRS

De afrikanska länder som uppvisat positiv utveckling – jo, sådana finns faktiskt – misstänkliggörs. Botswana, som lyckats gör sig oberoende av bistånd, har bland annat lyckats tack vare att landet välkomnat utländska investeringar. Utlandsägda verksamheter har inte setts som något hot utan som en tillgång, och landet har länge haft ett tämligen välutvecklat rättssystem, som bland annat är viktigt för företagande. Men när de svenska Afrikagrupperna beskriver utvecklingen i Botswana välkomnar de inte den positiva utvecklingen. "Vad gömmer sig egentligen bakom landets glittrande fasad?", skriver organisationen på sin hemsida, och ifrågasätter välståndet.

Ett välstånd som i sin tur, enligt Afrikagrupperna, helt beror på att Botswana råkar ha rika fyndigheter av diamanter. Men att rika naturtillgångar är något som Botswana har gemensamt med många andra afrikanska länder – länder som inte långt när uppvisat samma utvecklingen som Botswana – tar inte Afrikagrupperna upp i sin analys.

Det är bistånd och välgörenhet som skall stimulera utvecklingen. De länder som tack vare en reformering av den inhemska ekonomin förbättrat sin situation har i många NGO:s ögon "förfallit". Det tycks finnas en uppfattning bland många i väst att afrikaner inte skall tillåtas öka sitt välstånd på samma sätt som vi i västerlandet har gjort, nämligen genom marknadsekonomi och utrikeshandel. Detta trots att det är just frånvaron av detta som i mångt och mycket gjort de fattiga länderna fattiga.

Om dessa NGO:s bara talade till och övertygade sina egna skulle inte deras agerande utgöra något större problem. Värre är att de i många fall lyckats få inflytande i debatten. Globaliseringen utsätts för kritik, politiker talar

ånyo om behovet av ökat bistånd, och IMF liksom Världsbanken tycks ha intagit en allt mer defensiv roll. Ett par rapporter där globaliseringens effekter för de fattiga länderna kritiserats har även stärkt globaliseringsmotståndarnas självförtroende, även om rapporterna ofta (medvetet) feltolkats eller vissa fakta helt ryckts ur sitt sammanhang. Och vid fattigdomskonferensen i Monterrey, i Mexiko, tidigare i år, var den största diskussionspunkten hur mycket mer pengar i form av bistånd som behövs. Vad till exempel en friare världsmarknad eller strukturreformer kan åstadkomma ågnades inte alls samma utrymme.

PROBLEMENS SKYLLS PÅ ANDRA

Det största problemet är emellertid att ståndpunkterna från flera av dessa NGO:s är till stöd för många av ledarna i tredje världen. Att skylla alla problem på utomstående, det vill säga i det här fallet på de rika länderna, är för många politiska ledare ett effektivt och bekvämt sätt att skylta över egna missgrepp. Ofta får detta stå helt oemotsagt.

Att många utomstående i väst stöder denna syn ger naturligtvis de politiska ledarna i dessa länder råg i ryggen.

Men förhållandet är även det omvända. Globaliseringsmotståndare och andra NGO:s försvarar ofta sina egna ståndpunkter med att

de sammanfaller med ståndpunkterna hos ledare i de fattiga länderna. Och utvecklingsländerna själva måste rimligen vara de bäst lämpade att identifiera roten till problemen, lyder resonemanget.

Problemet är bara att ledarnas intresse i dessa länder inte alltid sammanfaller med vad som är bäst för landet som helhet. Inte sällan styr farhågor att förlora en oinskränkt makt de inhemska ledarnas ställningstaganden och beslut, mer än omsorgen om befolkningen. Att, som många NGO:s gör, förorda ökat bistånd och skuldavskrivningar med ringa eller inga motkrav spelar dessa ledare i händerna. Det cementerar en politik och en samhällsstruktur som inte gynnar det stora flertalet av befolkningen i dessa länder. Även om många organisationer i väst säkerligen vill väl så bidrar deras agerande till att en positiv utvecklingen i många u-länder motarbetas.

Pär Krause (pkrause18@hotmail.com) är ekonom och för närvarande bosatt i Tanzania.